

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIE SOTILASSOITTAJAKSI

Sotilasmusiikkialan koulutuksen ja työn piirteitä

Anni Paarma

Opinnäytetyö
Tammikuu 2016
Musiikin koulutusohjelma
Musiikkipedagogi

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Musiikin koulutusohjelma
Musiikkipedagogi

ANNI PAARMA:
Tie sotilassoittajaksi
Sotilasmusiikkialan koulutuksen ja työn piirteitä

Opinnäytetyö 33 sivua, joista liitteitä 3 sivua
Helmikuu 2016

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esille ja koota yhteen sotilassoittajan koulutukseen ja työhön liittyviä seikkoja. Työ on toteutettu yhteistyössä Puolustusvoimien varusmiessoittokunnan kanssa heidän toiveitaan ja ideoitaan hyödyntäen. Aiheesta oli saatavana hyvin rajallisesti kirjallista tietoa, joten suuri osa tiedoista on hankittu haastatteleamalla sotilasmusiikkialan asiantuntijoita. Opinnäytetyötä hyödynnetään sotilasmusiikkialan vuoden 2016 rekrytointikampanjassa.

Opinnäytetyössä pyritään vastaamaan muun muassa kysymyksiin: Mitkä ovat sotilassoittajan työn kelpoisuusvaatimukset ja mitä sotilasmuusikon työhön kuuluu? Minkälaista koulutusta Varusmiessoittokunnassa annetaan? Opinnäytetyössä käydään läpi ja vertaillaan eri opintopolkuja sotilassoittajaksi sekä käsitellään sotilaskapellimestarikoulutusta. Varusmiessoittokunnasta on oma lukunsa, jossa selvitetään muun muassa sinne hakeutumista sekä siellä annettavaa koulutusta.

Sotilasmusiikkialalla on ollut vuosien varrella erilaisia koulutuspolkuja. Nykyisin tärkein koulutuskanava on Puolustusvoimien varusmiessoittokunta. Sotilasmusiikkialan koulutusta kehitetään jatkuvasti ja muutosten toivotaan edesauttavan onnistuneita rekrytointeja. Koulutusmuutosten tulokset ovat kuitenkin nähtävissä vasta vuosien kuluttua.

Asiasanat: sotilassoittajat, sotilasmusiikki, Puolustusvoimien varusmiessoittokunta, sotilassoittokunnat

ABSTRACT

Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Music
Option of Music Pedagogy

ANNI PAARMA:
Education and work of military musician

Bachelor's thesis 33 pages, appendices 3 pages
February 2016

The aim of the thesis was to bring out and collect information about military musicians education and work. The thesis is done in cooperation with the personnel of the Conscript Band of the Finnish Defence Forces. The data were collected from authorities of the military music trade.

The thesis responds to including following questions: Which is the qualification requirements of military musician and what is military musicians work like? What kind of education is realized in the Conscript Band of the Finnish Defence Forces? The thesis concerns the military musicians learning paths and the education of military conductor. It deals also with the Conscript Band of the Finnish Defence Forces.

The learning paths in the military music trade have varied during times. Nowadays the most important path is the Conscript Band of the Finnish Defence Forces. The educational system of the military music trade has developed constantly and the reformations are hoped to contribute to successful recruitment. The results of the educational changes will be seen only in future.

Key words: military musicians, military music, The Conscript Band of the Finnish Defence Forces, military bands

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	MAAMME SOIVA KÄYNTIKORTTI.....	7
3	SOTILASSOITTAJIEN KOULUTUS.....	9
	3.1 Sotilassoittajien koulutus 1990-luvulle saakka.....	9
	3.2 Nykyiset koulutusmenetelmät.....	10
4.	VARUSMIESSOITTOKUNTA	12
	4.1 Varusmiespalvelus soittaen	12
	4.2 Osaksi suurta sotilasmusiikkiperhettä	13
	4.3 Peruskoulutuskausi – sotilaan perustaidot.....	14
	4.4 Kuviomarssia ja muita sotilasmuusikon perustaitoja	15
	4.5 Johtajaopintoja Varusmiessoittokunnasta	16
	4.6 Varusmiessoittokunta väylänä sotilassoittajan uralle	17
5.	SOTILASSOITTAJAN VIRAN KELPOISUUSVAATIMUKSET.....	19
6.	SOTILASMUUSIKON TYÖ JA TÄYDENNYSKOULUTUS	21
	6.1 Vaihtelevaa muusikon työtä	21
	6.2 Osaamisen kehittämistä.....	22
7.	KOULUTUS SOTILASKAPELLIMESTARIKSI	25
8.	POHDINTA	27
	LÄHTEET.....	29
	LIITTEET	31
	Liite 1. Kysely	31

1 JOHDANTO

”Soittajia kouluttavissa oppilaitoksissa ei välttämättä tiedetä puolustusvoimien soittokunnista ja täällä olevista työmahdollisuuksista”, on todennut Puolustusvoimien edellinen ylikapellimestari Elias Seppälä viitisen vuotta sitten (2011, 13). Sama ajatus oli minulla lähtökohtana tätä työtä suunnitellessani, sillä oma kokemukseni on, että sotilassoittajan ammatista ja koulutuksesta tiedetään musiikkioppilaitoksissa ja jopa korkeakouluissa edelleen melko vähän.

Myös soitonopiskelijoiden oma mielikuva alasta vaikuttaa paljon siihen, kiinnostaako alalle hakeutuminen vai ei. Sotilassoittokunta ei välttämättä ole ollut musiikinopiskelijoiden ihannetyöpaikka. Viime vuosina tilanne on mennyt omasta mielestäni kuitenkin parempaan päin. Puolustusvoimien varusmiessoittokunta ja myös muut sotilassoittokunnat ovat lisänneet näkyvyyttään sekä houkuttavuuttaan huomattavasti muun muassa sosiaalisen median kautta. Soittokuntien määrää vähennettiin 2010-luvulla seitsemällä (Seppälä 2012), mikä on todennäköisesti vähentänyt monien kosketusta sotilasmusiikkialaan. Samalla kuitenkin erilaisista Puolustusvoimien tapahtumista on tullut miltei massatapahtumia. Esimerkiksi valatilaisuudessa, jossa useimmiten on paikalla myös soittokunta, voi olla tuhansia kuuntelijoita.

Halusin tehdä opinnäytetyöni yhteistyössä Puolustusvoimien varusmiessoittokunnan kanssa. Päämääräni oli, että työ olisi lähtöisin myös heidän toiveistaan ja työstä olisi konkreettista hyötyä. Kävin toukokuussa 2015 keskustelemassa työn aiheesta Varusmiessoittokunnan kapellimestari, musiikkikapteeni Tero Haikalan kanssa. Päädyimme siihen, että olisi hyvä kerätä tietopaketti sotilassoittajan uralle suuntautumisesta ja sekä itse työstä. Varusmiessoittokunnan toiminnan esitleminen olisi myös osa työtä. Opinnäytetyötä voitaisiin hyödyntää muun muassa 2016 vuoden sotilasmusiikkialan rekrytointikampanjassa.

Suoritin itse asepalveluksen Puolustusvoimien varusmiessoittokunnassa vuonna 2014, ja haaveenani oli joskus toimia työkseni sotilassoittajana. Käytin työn pohjana erityisesti Varusmiessoittokuntaa koskevassa luvussa paljolti omaa kokemustani. Aiheesta on kirjallista tietoa hyvin niukasti saatavilla, joten olen tukeutunut pääosin tekemiini kyselyhaastatteluihin. Päädyin sähköpostin ja puhelimen käyttöön, sillä minulla ei ollut

mahdollisuutta mennä tapaamaan haastateltavia. Tarvitsin myös hyvin täsmällistä tietoa muutamista aiheista, joten ajattelin, että sähköpostilla ja puhelimella tehdyt haastattelut riittävät siihen. Jouduin kyselemään ensimmäisten vastausten jälkeen jonkin verran lisätietoja.

Haastattelin työn pääaiheista musiikkikapteeni Tero Haikalaa, sotilasmusiikkialan henkilöstön kurssijohtaja, yliluutnantti Kimmo Olkkolaa sekä Kaartin soittokunnan konserttimestari, kapteeni Tommi Nurmista. Haikalalta sain tietoa erityisesti nykyisistä sotilasmusiikin koulutustavoista sekä sotilaskapellimestarikoulutuksesta. Olkkola selvitti minulle aikaisemmin käytettyjä koulutus- ja rekrytointimenetelmiä, sotilassoittajan kelpoisuusvaatimuksia sekä sotilassoittokuntien tehtävänimikkeitä. Sotilassoittajan työkuvasta haastattelin keväällä 2015 saksofonisti kersantti Perttu Pannulaa ja syksyllä 2015 Tommi Nurmista. Varusmiessoittokunnan aliupseerikurssista haastattelin puhelimitse syksyllä 2015 Varusmiessoittokunnan äänenjohtaja, ylikersantti Seppo Pohjois-ahoa sekä varapäällikkö, kapteeni Tommi Tenhua.

Aihe kiinnosti minua myös siksi, ettei siitä ole kirjoitettu paljoakaan aikaisemmin. Olen hakeutumassa työskentelemään alalle, joten näiden asioiden selvittämisestä oli itselleni paljon hyötyä. Toivon, että tulevat muusikot ja musiikinopiskelijat saavat tästä työstä tietoa sotilasmusiikkialan koulutuksesta. Toivottavasti nuoret ja taitavat muusikot päätyvätkin työskentelemään alalle, vaikka sotilassoittajan työ poikkeaaakin tavallisesta orkesterityöstä sotilaallisen erityisluonteensa vuoksi.

2 MAAMME SOIVA KÄYNTIKORTTI

Vuolion (2006, 12) mukaan sotilasmusiikki on kuulunut suomalaiseen musiikkiperinteeseen jo 1500-luvulta lähtien. Se, millaisena sotilasmusiikki nykypäivänä tunnetaan, sai alkunsa viime vuosisadan lopulla. Sotilassoittokuntien soitannolliseen laatuun alettiin kiinnittämään 1990-luvulta lähtien toden teolla huomiota ja siitä lähtien taso onkin ollut nousujohteista. (Vuolio 2006, 69.) Tänä päivänä Suomessa on viisi korkeatasoista, kokoonpanoiltaan asianmukaista ammattisoittokuntaa: Kaartin soittokunta Helsingissä, Laivaston soittokunta Turussa, Rakuunasoittokunta Lappeenrannassa, Ilmavoimien soittokunta Tikkakoskella sekä Lapin sotilassoittokunta Rovaniemellä. Lisäksi on nuorekas ja energinen varusmiehistä koostuva Puolustusvoimien Varusmiessoittokunta Hämeenlinnassa. Sotilassoittokunnat ovatkin ainoita ammattipuhallinorkestereita Suomessa. (Pääesikunnan viestintäosasto 2015.) Sotilasmusiikkiala on aikojen saatossa kokenut paljon muutoksia. Sotilassoittokuntia on ollut monen kokoisia ja niiden määrä on vaihdellut suuresti. Enimmillään sotilassoittajia on ollut maassamme yhteensä yli 500. (Vuolio 2006, 59.) Tällä hetkellä ammattisotilassoittajia on noin 180 (Pääesikunnan viestintäosasto 2015).

Sotilasmusiikin tärkein ja itsestään selvin tehtävä on musiikkipalveluiden tuottaminen sodan ja rauhan aikana. Virallisten tehtävien mukaan sotilasmusiikki toimii myös puolustusvoimien viestinnän ja maineenhallinnan työkaluna sekä maanpuolustustahdon ylläpitäjänä ja kehittäjänä. (Rönkkö 2012, 3.) Sotilasmusiikki luo asevoimien ja jopa koko maan mainetta. Olen usein kuullut sotilasmusiikista käytettävän varsin osuvaa nimitystä: ”maamme soiva käyntikortti”. Sotilasmusiikilla on tärkeä rooli myös kansainvälisessä diplomatiassa ja rauhan työssä (Rönkkö 2015, 5–6). Sotien aikana ja niiden jälkeen sotilasmusiikilla on ollut suuri merkitys vaikeiden tunteiden käsittelyssä ja lohdun tuomisessa (Rönkkö 2015), mitkä lukeutuvatkin varmasti musiikin tärkeimpiin tehtäviin.

Pääesikunnan edellinen komentopäällikkö prikaatikenraali Jukka Ojala on huomannut, että viime vuosikymmeninä sotilasmusiikki ja sitä myötä myös Puolustusvoimat on tullut lähemmäs tavallisia kansalaisia erilaisten tapahtumien myötä (Kaya 2015, 4). Sotilasmusiikin tehtävä onkin viime aikoina hieman muuttunut (Rönkkö 2015, 5). Tehtävän sisältö vaatisi päivitystä nykyaikaan sekä tarkempaa määrittelyä (Chydenius 2012,

Vänskän 2012 mukaan, 13; Rönkkö 2015, 5). Puolustusvoimien ylikapellimestari, musiikkieverstiluutnantti Jyrki Koskinen harmittelee, että nykyisen sotilasmusiikin konkreettista vaikutusta ihmiseen on tutkittu liian vähän (2015, 3).

Sotilassoittokunnan olemassaolo näkyy kuitenkin paikkakunnallaan monin tavoin. Sotilassoittajat toimivat usein työpaikkakunnillaan ja lähialueilla myös soitonopettajina (Närhinsalo 2012, Vänskän 2012 mukaan, 12). Eniten soittokunnat näkyvät näissä kaupungeissa kulttuurin rikastuttajina (Vänskä 2012, 12). Kaikilla soittokunnilla on vuosittain yhteensä yli 1000 esiintymistä ympäri Suomea sekä ulkomailla. Esiintymiset vaihtelevat erilaisista Puolustusvoimien omista tilaisuuksista, paraateista, viihteellisistä bändikeikoista, kamarimusiikkiesityksistä aina suuriin sinfonisiin puhallinorkesterikonsertteihin ja näyttäviin kuviomarssiesityksiin. (Pääesikunnan viestintäosasto 2015.)

Mikään näistä virallisista tai epävirallisista tehtävistä ei kuitenkaan toteudu ilman tekijöitä eli ammattitaitoisia muusikoita. Soittokuntien taiteellisen tason nostaminen on vaatinut myös asiansa osaavien soittajien rekrytointia, mikä onkin osoittautunut melko haasteelliseksi muun muassa kelpoisuusvaatimusten erityispiirteiden vuoksi (Seppälä 2015, 13). Kenraalimajuri Juha-Pekka Liikola on todennut jo vuonna 2012, että sotilasmusiikin fokus tulisi olla nuorissa (2012, 7). Samaa korostaa nykyinen ylikapellimestari, musiikkieverstiluutnantti Jyrki Koskinen (2015, 3). Rekrytointi tulisi kohdistaa nuorisoon kuten osa konserteista ja tapahtumistakin, sillä veteraanien ja vanhempien sukupolvien poistuttua ovat nuoret sotilasmusiikin mahdollisia soittajia, kuuntelijoita ja tukijoita.

3 SOTILASSOITTAJIEN KOULUTUS

3.1 Sotilassoittajien koulutus 1990-luvulle saakka

Sotilassoittajien koulutukseen ja rekrytointiin on käytetty vuosien varrella erilaisia menetelmiä. Ensimmäinen virallinen sotilassoittajien kouluttamisesta vastaava koulu oli vuonna 1880 perustettu noin vuoden ajan toiminut Helsingin Signalistikoulu, josta valmistui yhteensä 40 signalistia sotaväen tarpeisiin (Vuolio 2006, 36–37). Tästä eteenpäin soittajien koulutuksesta vastasi jokaisessa soittokunnassa toimiva soitannonjohtaja. Uusia soittajia saatiin ottamalla soittokuntiin nuoria soitto-oppilaita. (Vuolio 2006, 38.)

Seuraava askel rekrytinnissa otettiin vuonna 1918, kun sotilassoitto-opisto perustettiin Vaasan lähettyville Korsholmaan. Siellä koulutettiin nuoria, musikaalisia ja muilta osin sotilassoittajan työhön soveltuvia miehiä. Ennen sotilassoitto-opiston lakkauttamista vuonna 1919, sieltä ehti valmistua soittokuntiin yhteensä noin 500 uutta sotilassoittajaa. (Vuolio 2006, 38, 48–49.) Vuonna 1926 perustettiin samalla idealla toimiva Armeijan soitto-oppilaskoulu Helsinkiin (Vuolio 2006, 56). Opetus sotilassoitto-opistossa sekä soitto-oppilaskoulussa tapahtui perinteisellä mestari–kisälli-periaatteella (Olkkola 2015).

Vuonna 1984 soitto-oppilaskoulu muuttui Sotilasmusiikkikouluksi ja 1987 se muutti Lahteen, Hämeen rykmenttiin. Siitä lähtien soitto-oppilaiden musiikillinen koulutusvastuu oli Päijät-Hämeen konservatoriolla. (Sotilasmusiikkikoulu, 2013.) Itsekin sotilasmusiikkikoulussa opiskellut yliluutnantti Kimmo Olkkola kertoo, että Sotilasmusiikkikoulusta valmistuneet saivat sotilassoittajan tutkintotodistuksen. Tämän jälkeen he suorittivat varusmiespalveluksen ja heidät nimitettiin johonkin soittokuntaan määräaikaiseen kersantin virkaan. Myöhemmin he hakeutuivat ensin toimiupseerien ja tämän jälkeen opistoupseerien koulutukseen. Sotilasmusiikkikoulun soitto-oppilaskoulutusta järjestettiin vuoteen 1996 asti, jolloin se jouduttiin lopettamaan Puolustusvoimien säästövelvoitteiden vuoksi. Henkilöstöstrategiamuutosten vuoksi opistoupseerien koulutus lopetettiin vuonna 2011 ja korvattiin aliupseerien henkilöstökoulutuksella. (Olkkola 2015.) Tällä hetkellä lähes kaikki vanhemman polven soittajat ovat saaneet opistoupseerikoulutuksen.

Sotilasmusiikkikoulun lakkauttamisen jälkeen 1990-luvun loppupuolella soittajien rekrytointi hankaloitui huomattavasti. Tätä pyrittiin helpottamaan muuttamalla osa soittajan viroista siviiliviroiksi, joten niihin pystyi hakeutumaan ilman varusmiespalveluksen suorittamista. Tämä oli nopea tapa saada uusia soittajia, mutta ongelmana oli heidän totuttaminen ja kouluttaminen armeijan yleisiin käytäntöihin. (Olkkola, 2015.) Siviilivirat muutettiin myöhemmin sotilasammattihenkilön tehtävänimikkeiksi (J. Nurila henkilökohtainen tiedonanto 7.9.2015). Tätä menettelytapaa ei ole käytetty myöhemmin, vaan nykyään kaikki soittajan virat ovat sotilasvirkoja (Olkkola, 2015). Vuonna 1990 perustettiin myös Varusmiessoittokunta helpottamaan soittajien rekrytoimista alalle (Sotilasmusiikkikoulu 2010).

3.2 Nykyiset koulutusmenetelmät

Aikaisemmin sotilassoittajien koulutus alkoi jo nuorella iällä, ja koulutuksesta vastasi Puolustusvoimat. Nykyään sotilassoittajat hankkivat pohjakoulutuksensa siviilissä (Seppälä 2011, 13). Suurimalla osalla soittajan virkaa hakevista on nykyään vähintään alempi korkeakoulututkinto musiikista suoritettuna (Olkkola, 2015; Seppälä 2011, 12). Puolustusvoimat vastaa pääsääntöisesti sotilasmuusikon työhön erikoistavasta koulutuksesta ja tukee musiikillista koulutusta työn ohessa (Olkkola 2015).

Sotilassoittajan kelpoisuusvaatimuksien edellyttämän asepalveluksen suorittaminen on mahdollista kolmella tavalla: on mahdollista suorittaa asepalvelus missä tahansa joukko-osastossa, suorittaa peruskausi joukko-osastossa ja siirtyä erikoiskoulutuskaudeksi varusmiessoittajaksi johonkin ammattisoittokuntaan tai suorittaa asepalvelus Puolustusvoimien varusmiessoittokunnassa. Asepalveluksen suorittaminen muussa kuin sotilasmusiikkiin kouluttavassa joukko-osastossa on soittajan työtä ajattelen tietysti kaikista epätyytyttävien. Tällöin kaikki sotilasmuusikon taidot jäävät palvelusaikana oppimatta. Tutuksi tulee kuitenkin yleiset sotilaalliset käytänteet sekä toiminta Puolustusvoimissa ylipäänsä.

Jokaisella soittokunnalla on varusmiehistä koottu, pääasiassa kevyttä musiikkia soittava, 5–10-henkinen pienyhtye. Soittajat pienyhtyeisiin valitaan Varusmiessoittokunnan pääsykokeiden kautta. Jokaiseen varusmiesyhtyeeseen tarvitaan ainakin laulaja, kosketin-

soittaja, kitaristi, basisti ja rumpali. Nimenomaan näissä sähköisissä bändisoittimissa on paljon enemmän hakijoita kuin itse Varusmiessoittokuntaan tarvitaan. Valintakokeissa parhaiten menestyneet valitaan Varusmiessoittokuntaan ja lopuista hakijoista valitaan asuinpaikkakunnan, pääsykokeiden ja soittokuntien toiveiden mukaan soittajat ammattisoittokuntien varusmiesyhtyeisiin. Varusmiesyhtyeet keventävät ammattisoittokuntien työtaakkaa. Ne esiintyvät muun muassa Puolustusvoimien vuosi- ja perinnepäivissä sekä iltajuhlissa. Joskus pienyhtyeestä ja soittokunnasta muodostetaan yhdessä suurempi viihdeorkesteri. (Haikala, 2015.)

Varusmiesyhtyeisiin valitaan vain bändisoittimien soittajia. Puhaltajat, jousi- ja lyömäsoittajat voivat siis hakeutua vain Varusmiessoittokuntaan suorittamaan palvelustaan aivan muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Soittokunnissa on joskus suorittamassa palvelustaan varusmiehiä, jotka ovat hakeutuneet kyseiseen soittokuntaan suoraan oman joukko-osastonsa kautta. Toimialan linjauksen mukaan kaikkien varusmiessoittajien tulisi kuitenkin käydä Varusmiessoittokunnan pääsykokeissa.

4. VARUSMIESSOITTOKUNTA

4.1 Varusmiespalvelus soittaen

Nykyään yksi tärkeimmistä sotilasmuusikoiden koulutuskanavista on vuonna 1990 perustettu Puolustusvoimien varusmiessoittokunta. Sotilasmusiikkialan koulutuspäällikkö, musiikkimajuri Janne Sinikedon mukaan Varusmiessoittokunta tarjoaa sotilassoittajan tehtävän ammatillisen pohjakoulutuksen (Virtanen 2015, 8). Varusmiessoittokunta on lähemmäs sadasta nuoresta koostuva yksikkö, joka toimii Hämeenlinnan tuntumassa Hattulassa Parolan Panssariprikaatissa. Varusmiessoittokunta on Kaartin soittokunnan lisäksi Puolustusvoimien toinen edustussoittokunta ja sen tehtävänä on hoitaa musiikilliset osuudet erilaisissa Puolustusvoimien tilaisuuksissa, esittää kuviomarsseoksia ja pitää muita näyttäviä konsertteja. (Puolustusvoimien varusmiessoittokunta 2015.) Varusmiessoittokunta tarjoaa nuorille muusikoille erittäin hyvän mahdollisuuden kehittää monipuolisesti omia muusikon taitojaan. Varusmiessoittokunnan käyneet miehet ja naiset sijoitetaan Puolustusvoimien reserviin aivan kuten muutkin asepalveluksen suorittaneet.

Puolustusvoimien Varusmiessoittokunnan koulutus koostuu peruskoulutuskaudesta, erikoiskoulutuskaudesta eli soittotoimintakaudesta ja mahdollisesti sotilasmusiikin opintosuunnan aliupseerikurssista. Myös Reserviupseerikouluun Haminaan on mahdollista hakeutua. (Taulukko 1.) Peruskoulutuskausi kestää noin kahdeksan viikkoa, soittotoimintakausi noin seitsemän kuukautta, aliupseeri- ja reserviupseerikurssit noin kolme kuukautta. Varusmiessoittokuntalaisten palvelusajat voivat siis olla joko 255, 347 tai 383 vuorokautta. (Sotilassoittajat 2015.) Varusmiessoittokuntaan astuu palvelukseen joka vuosi tammikuussa uudet alokkaat, kun edelliset ovat kotiutuneet edeltävän vuoden syys- tai joulukuussa.

TAULUKKO 1. Varusmiessoittokunnan koulutuksen rakenne (Sotilassoittajat 2015)

Peruskoulutus- kausi	Erikoiskoulutuskausi	Aliupsee- rikurssi AUK 1	AUK 2
			Reserviupseeri- kurssi (Hamina) RUK

4.2 Osaksi suurta sotilasmusiikkiperhettä

Puolustusvoimien Varusmiessoittokuntaan voivat hakea kaikki puhallin- ja lyömäsoittajat, laulajat, basistit, kitaristit, kosketin- tai jousisoittajat sekä ääni- ja valoteknikot sekä kuoron- ja orkesterinjohtajat. Myös media-alan osaajia tarvitaan. Soittokuntaan pääsevät miehet ja naiset valitaan vuosittain huhtikuussa järjestettävällä valtakunnallisella pääsykokeella. (Sotilassoittajat 2015.) Varusmiessoittokunta on erikoisjoukko, johon täytyy erikseen hakea. Musiikkikapteeni Tero Haikala korostaa, että kutsuntojen haastattelussa halukkuus Varusmiessoittokuntaan on tärkeää tuoda esille. Kun palvelukseenastumismääräys on annettu, voi erillisen Varusmiessoittokunnan hakemuksen täyttää internetissä tai paperisena ja lähettää Varusmiessoittokuntaan. Hakemus tulee lähettää vuoden loppuun mennessä. (Haikala 2015.)

Naisilla hakumenettely on hieman erilainen. Jos haluaa hakeutua Varusmiessoittokuntaan suorittamaan naisen vapaaehtoista asepalvelusta, helpoin tapa on ottaa suoraan yhteyttä omaan aluetoimistoon. Kun hakeutuu naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen tulee aluetoimistoon lähettää vapaaehtoishakemuslomake, kyselylomake palvelusta ja terveydentilan tutkimusta varten sekä lääkärinlausunto terveydentilasta. Tämän jälkeen osallistutaan aluetoimiston järjestämään valintatilaisuuteen, jossa haastatellaan hakijat ja tehdään terveydentilan selvitys (Maavoimien esikunta 2015). Valintatilaisuuden perusteella asepalvelukseen valituille lähetetään palvelukseenastumismääräys, jossa siis palveluspaikkana on jokin muu kuin Varusmiessoittokunta. Niin kuin laissa naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta (194/1995) sanotaan voivat palvelukseen hakeutua kaikki 18–29-vuotiaat naiset. Palvelus tulee aloittaa ennen kuin täyttää 30 vuotta.

Havainnollistetaan tilannetta esimerkiksi: henkilö käy kutsunnoissa tai naisten valintatilaisuudessa keväällä 2016 ja saa palvelukseenastumismääräyksen. Hän lähettää hakuksen erikoisjoukkoihin eli tässä tapauksessa Varusmiessoittokuntaan 31.12.2016 mennessä. Hänelle lähetetään kutsu postitse pääsykokeisiin, jotka järjestetään seuraavan vuoden keväällä eli huhtikuussa 2017 Parolan panssariprikaatissa. Jos hakija valitaan Varusmiessoittokuntaan, hän astuu palvelukseen tammikuussa 2018. Varusmiessoittokunnan pääsykokeissa testataan hakijan musikaalisuutta sekä soveltuvuutta sotilassoittajaksi. Pääsykokeet muodostuvat soittonäytteestä, haastattelusta sekä psykologisesta testistä. (Haikala 2015.) Muodollisia pääsyvaatimuksia soittokuntaan ei ole, vaan soveltuvuus ja käytännön soittotaito ratkaisevat (Sotilassoittajat 2015).

4.3 Peruskoulutuskausi – sotilaan perustaidot

Koulutus alkaa peruskoulutuskaudella, joka on sisällöltään suurin piirtein sama kuin kaikilla palveluksen aloittavilla aloilla (Sotilassoittajat 2015). Seitsemän viikon aikana opetellaan sotilaan perustaitoja kasarmilla ja maastoharjoituksissa eli niitä asioita, joita kaikki muutkin palvelukseen astuvat alokkaat harjoittelevat. Yksi tärkeimmistä asioista on armeijan tapoihin totuttelu: millä tavalla sotilaan oletetaan käyttäytyvän ja puhuttelevan muita.

Peruskoulutuskauden koulutukset luokitellaan taistelu-, marssi- ja liikuntakoulutukseen. Taistelukoulutus sisältää kaiken sodankäyntiin liittyvän perustermeistä käytännön harjoituksiin muun muassa aseenkäsittelyä, eri aseisiin tutustumista, ammuntoja, puolustus- ja hyökkäystaistelun periaatteita, liikkumistapoja ryhmässä sekä partion ja taisteluparin toimintaa eri tilanteissa. Taistelukoulutuksen teoriaosuudet käydään läpi yleensä kasarmilla, mutta käytännön harjoitukset suoritetaan suurimaksi osaksi maastossa. Leirejä on peruskoulutuskaudella useampia ja niiden kestot vaihtelevat. Viimeisellä leirillä suoritetaan taistelijantutkinto, joka on eräänlainen koe siihen asti opituista asioista.

Peruskoulutuskaudella harjoitellaan myös sulkeisjärjestyksen toimintatapoja eli joukkona liikkumista ja käyttäytymistä sotilaallisesti. Nämä harjoitukset kuuluvat kaikkien varusmiesten peruskoulutukseen, mutta soittokunnassa ne helpottavat myös myöhempää kuviomarssikoulutusta. Peruskoulutuskausi sisältää siis vain normaalia sotilastoimintaa

ei varsinaisesti mitään musiikkiin liittyvää. Soittotoimintakaudella taas sotilastoiminta rajoittuu lähinnä kesällä suoritettavaan noin viikon mittaiseen jääkäriharjoitukseen.

4.4 Kuviomarssia ja muita sotilasmuusikon perustaitoja

Peruskoulutuskauden jälkeen alkavalla erikoiskoulutuskaudella eli soittotoimintakaudella opiskellaan sotilasmuusikon perustaitoja: kuviomarssin perusteita, orkesterisoittoa sekä esitettävää ohjelmistoa. Erikoiskoulutuskaudella tulevat tutuiksi muun muassa ohimarssien, iltahartauksien ja paraatikatselmuksien musiikkiosuuksien hoitaminen. Suurin osa Varusmiessoittokunnan tekemistä esiintymisistä onkin juuri näitä Puolustusvoimien omia tilaisuuksia. Pääpaino harjoittelussa on kuitenkin kuviomarssissa.

KUVA 1. Kuviomarssiesityksen harjoitukset (Kuva: Anni Paarma 2014)

Joka vuosi koko soittokunta harjoittelee etukäteen suunnitellun kuviomarssiesityksen (kuva 1), joka esitetään useaan otteeseen sekä kotimaassa että ulkomailla. Kuviomarssikoulutuksessa lähdetään aivan alkeista liikkeelle: harjoitellaan lepoa ja asentoa, liikkeelle lähtöä sekä pysähtymistä. Harjoituksia on päivittäin monta tuntia, mikä mahdollistaa melko nopean etenemisen ja esityksen kokoon saamisen. Paraatisoittoon ja -käyttäytymiseen harjaannutetaan myös paljon: käveleminen, soittaminen, marssisauvakomentojen seuraaminen ja noudattaminen yhtä aikaa on vaativaa.

Puolustusvoimien Varusmiessoittokunta koostuu soittotoimintakaudella erilaisista kokoonpanoista: konserttisoittokunta, showband, viihdeorkesteri, jousiorkesteri, mediatiimi sekä ääni- ja valoteknikot. Suurin kokoonpano, joka kattaa koko soittokunnan, on paraatisoittokunta. Paraatisoittokuntaan kuuluu konserttisoittokunta, rumpuryhmä ja muista pienkokoonpanoista koottu kivääritaitoryhmä. (Puolustusvoimien varusmiessoittokunta 2015.) Yksi soittaja voi kuulua useaan kokoonpanoon. Esimerkiksi lyömäsoittajat ovat sekä konserttisoittokunnassa että rumpuryhmässä ja puhaltajat voivat tarpeen mukaan soittaa sekä showbandissa että konserttisoittokunnassa.

4.5 Johtajaopintoja Varusmiessoittokunnasta

Puolustusvoimien Varusmiessoittokunnassa toimii vuonna 2015 ensimmäistä kertaa uudistettu sotilasmusiikkilinjan aliupseerikurssi. Kurssi sisältää nyt myös sotilasmusiikkiopintoja normaalien johtamisopintojen lisäksi (Sotilassoittajat 2015). Varusmiessoittokunnan varapäällikkö kapteeni Tommi Tenhu kertoo, että muutoksen taustalla oli Puolustusvoimien oma tarve uudistaa koulutusta niin, että koulutuksen saaneiden sijoitettavuus poikkeusolojen joukkoihin parani ja osaaminen vastaisi sodanajan tehtävää. Koulutuksen muutoksesta on hyötyä kurssilaisille myös siviilielämässä musiikin parissa työskentelyyn. Aliupseerikurssin koulutuksella voi saada hyväksi luettua musiikkikoulutuksen opintoja. Tenhu korostaa myös, että he halusivat varusmiesten saavan maksimaalisen hyödyn asepalveluksestaan.

Aliupseerikurssille valitaan aikaisemman palveluksen, vertaisarvioiden ja soveltuvuuskoekokeiden perusteella. Kurssille pääsee yleensä melkein puolet koko soittokunnan vahvuudesta eli vajaat 50 varusmiestä. (Tenhu 2015.) Aliupseerikurssin musiikkiopinnot on jaettu kolmeen päälinjaan: tapahtumatuotanto, viestintä ja sotilasmusiikki (Sotilassoittajat 2015). Sotilasmusiikin linja on jaettu vielä kolmeen osaan: äänenjohtaja, kapellimestari ja marssikapellimestari, joista kaksi viimeksi mainittua yhdistetään yhdeksi opintosuunnaksi vuonna 2016. Varusmiehet saavat esittää toiveensa, mihin opintosuuntaan he haluaisivat päästä. Valinnat tehdään kuitenkin niin, että kaikissa opintosuunnissa on sopivasti ja suhteellisen tasaisesti kurssilaisia. (Pohjoisaho 2015.)

Äänenjohtajalinjaa vetävä ylikersantti Seppo Pohjoisaho mainitsee, että musiikkilinjan koulutuksesta vastaa Varusmiessoittokunnan oma henkilökunta mutta myös ulkopuoli-

sia kouluttajia käytetään. Johtamisopinnot päättyvät aina johtajan taitoja punnitsevaan johtajaharjoitukseen (Tenhu 2015). Musiikkilinjan niin sanottu loppukoe on vuonna 2015 joulukonserttisarja, johon tulee avuksi soittamaan myös reserviläisiä. Äänenjohtajat, kapellimestarit sekä tapahtumatuotannon ja viestinnän kurssilaiset pääsevät kaikki tekemään oman linjansa tehtäviä ja näyttämään, mitä kurssilla on opittu.

Pohjoisaho ja Tenhu tuovat molemmat esiin, että aliupseerikurssin lopullinen toteutusmuoto ja sisältö on vielä suunnitteilla. Tämä vuosi on siis eräänlainen pilottivuosi. Opintokokonaisuuksia täsmennetään ja koulutus jaksotetaan paremmin tulevaisuudessa. Tarkoituksena olisi, että sotilastoiminta ajoittuisi AUK 1:een eli kurssin alkupuolelle ja koulutushaarat toiminta eli soittotoiminta AUK 2:een kurssin jälkipuoliskolle. (Pohjoisaho 2015; Tenhu 2015.)

4.6 Varusmiessoittokunta väylänä sotilassoittajan uralle

Varusmiessoittokunnan antamasta koulutuksesta on selvästi hyötyä sotilasmuusikon työtä ajatellen. Varusmiessoittokunnan käyneellä ammattisoittokuntaan valitulla soittajalla on työhön mukaan pääseminen huomattavasti helpompaa kuin vaikkapa normaalin asepalveluksen suorittaneella. Monet asiat ovat ennestään tuttuja muun muassa soitettava repertuaari, yleiset sotilasmusiikkikäytännöt sekä erityisesti kuviomarssitekniikka. Yhtä perusteellista kuviomarssikoulutusta kuin Varusmiessoittokunnassa ei muualla Suomessa saa.

Varusmiessoittokunnassa olleille töihin hakeville soittajille on luultavasti jäänyt melko hyvä ja mielekäs kuva sotilasmusiikista ja sotilassoittokunnassa työskentelystä. Juuri tällaisia jo mielekkään kuvan työstä omaavia ja innokkaita soittajia sotilasmusiikkiala tarvitsee. Nurila (2004, 6) toteaaakin, että hyvien soittajien rekrytointiin vaikuttaa suuresti se, mitä nykyinen henkilöstö ajattelee työstään: ovatko he motivoituneita ja viihtyvät työssään. Kun siis saadaan töihin motivoituneita työtään mielekkäänä pitämiä soittajia, he toimivat kuin koko sotilasmusiikkialalle positiivisena mainoksena.

Tein kyselyn (Liite 1) 1/16-saapumiserään hakeville naisille huhtikuussa 2015, sillä halusimme selvittää, miten pääsykokeita ja naisten hakeutumista Varusmiessoittokuntaan voitaisiin parantaa ja helpottaa. Myös yksi vaihtoehto opinnäytetyöni aiheelle oli

aluksi Varusmiessoittokunta ja naiset. Kyselyyn vastasi yhteensä 20 hakijaa. Tutkimuksessa selvitettiin avoimella kysymyksellä, mikä sai hakeutumaan Varusmiessoittokuntaan. Vastauksissa päällimmäiseksi nousi kiinnostus soittamista ja musiikkia kohtaan. Useasti mainittiin myös uudet kokemukset, itsensä haastaminen ja kehittäminen, mahdollisuus hakeutua soittokuntiin töihin sekä kiinnostus armeijaa kohtaan. Toinen avoin kysymys koski sitä hyötyä, mitä Varusmiessoittokunnan käyminen mahdollisesti toisi tulevaisuudessa. Selvästi tärkeimmäksi nousi kokemus. Muita useasti mainittuja oli kehittyminen soittajana ja ihmisenä, verkostoituminen ja mahdollisuus hakea töihin sotilassoittajaksi.

Varusmiessoittokunnan käyneenä voin todeta, että varmasti suurin osa näistä toiveista tulee varmasti toteutumaan. Myös syyt hakeutua olivat varsin osuvia, sillä soittamaan pääsee runsaasti. Soittokunnassa kehitty sekä soittajana että ihmisenä ja sotilassoittajan virkaan hakeutuminen tulee mahdolliseksi kun palvelus on suoritettu. Vain yksi vastasi kin ”en” kysymykseen: oletko kiinnostunut työskentelemään sotilassoittajana tulevaisuudessa? Lopuista yhdeksästätoista vastaajasta kymmenen vastasi ”kyllä” ja yhdeksän ”ehkä”. Ainakin naiset näyttävät siis hakeutuvan Varusmiessoittokuntaan kokemuksen lisäksi hyvin käytännöllisestä syystä: mahdollisuudesta hakeutua sotilassoittajaksi.

Naisia haki ja pääsi vuoden 1/16-erään ennätysellinen määrä. Heistä valittiin 15, kun aikaisempina vuosina naisia on ollut viiden molemmin puolin. Luulisin, että tähän on vaikuttanut suuresti viime vuosina runsaasti lisääntynyt Varusmiessoittokunnan sosiaalisen median käyttö. Muutenkin viestintä, mainonta ja markkinointityö soittokunnassa on lisääntynyt. Esimerkiksi saapumiserän 1/15 aliupseerikurssilaiset ovat tehneet itse suunnittelemaansa markkinointivierailuja muun muassa lukioihin (Paldanius J. Henkilökohtainen tiedonanto 2015). Markkinoinnin lisääntyminen näkyy muun muassa vuosi vuodelta kasvavissa hakijamäärissä.

5. SOTILASSOITTAJAN VIRAN KELPOISUUSVAATIMUKSET

Puolustusvoimien virkaan nimitettävältä edellytetään, että hän on Suomen kansalainen ja täyttää valtion virkaan vaadittavat yleiset kelpoisuusehdot. Kuten valtion virkamieslaki (750/1994) määrittelee, virkamieheksi nimitettävän tulee olla täyttänyt 18 vuotta. Puolustusvoimien virkaan nimitettävältä vaaditaan lisäksi tehtävien edellyttämää luotettavuutta. Aliupseerin virkaa hakevalta vaaditaan aseellisen palveluksen tai naisen vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaminen Puolustusvoimissa tai Rajavartiolaitoksessa. (Olkkola 2015).

Virkaan nimitettävän tulee myös olla fyysiseltä kunnoltaan ja terveydeltään virkaan sopiva. Fyysistä kuntoa testataan ennen virkaan nimittämistä kahdentoista minuutin Cooper-juokсутestillä. Hakijan tulee saavuttaa testissä vähintään tyydyttävä tulos sotilashenkilöstölle ikäluokittain ja sukupuolittain määritetyn taulukon mukaisesti. (Olkkola 2015.) Esimerkkinä alle 24-vuotiaan naisen tulee juosta testissä vähintään 2 400 metriä ja miehen vähintään 2 600 metriä. Juokсутestin tulosvaatimuksia suunnitellaan parhailaan tehtäväkohtaisiksi ja niiden pitäisi tulla voimaan vuonna 2017 (Suihkonen, 2015). Tehtäväkohtaiset kuntorajat voivat muuttaa myös sotilassoittajien pääsyvaatimuksia fyysisen kunnan osalta.

Kaikille koesoiton hyväksytysti suorittaneille pidetään haastattelu ja psykologinen soveltuvuusarviointi. Työnhakijasta, joka tulee puolustusvoimien ulkopuolelta tehdään myös turvallisuusselvityslain (726/2014) mukainen perusmuotoinen turvallisuusselvitys. (Olkkola 2015.) Yleensä valintapäätöksiin ei vaikuta pienet rikkeet muun muassa liikenne rikkomukset tai niistä saadut sakot, mutta rikosrekisteri voi olla karsiva tekijä (Pääesikunnan Henkilöstöosasto 2015).

Hakijalle eduksi on suoritettu aliupseeri- tai reserviupseerikurssi mutta niitä ei varsinaisesti edellytetä. Toivottavaa on myös, että hakija olisi suorittanut jonkin toiseen asteen tutkinnon eli lukion tai ammatillisen perustutkinnon. (Aliupseeriksi 2015.) Sotilassoittajan paikkaa niin kuin mitä tahansa työtä hakiessa otetaan tietysti huomioon myös aiempi kokemus kyseisestä työstä. (Olkkola 2015.)

Hakija nimitetään ensin viiden vuoden määräaikaisen virkaan. Vakituisen eli toistaiseksi voimassa olevan viran saaminen edellyttää aliupseerikurssin ja musiikkialan perustutkinnon suorittamista, jos hakija ei ole niitä aiemmin suorittanut. (Olkkola 2015.) Puolustusvoimat huolehtii soittajien täydennyskoulutuksesta (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015), näiden koulutusten hankkiminen ei siis ole vain soittajan omalla vastuulla. Virkaan nimitetyille voidaan määrätä valtion virkamieslain (726/2014) mukainen enintään kuuden kuukauden koeaika. Jos virkaan nimitettävä on aiemmin työskennellyt Puolustusvoimien virassa, voidaan koeajan tarpeellisuutta harkita.

6. SOTILASMUUSIKON TYÖ JA TÄYDENNYSKOULUTUS

6.1 Vaihtelevaa muusikon työtä

Sotilassoittajan työ on lähtökohtaisesti orkesterimuusikon työtä. Koska soittajan virat ovat kuitenkin sotilasvirkoja, kuuluu työhön jonkin verran muutakin kuin soittamista. Entinen ylikapellimestari Elias Seppälä (2004) huomauttaakin, että sotilassoittaja on aina sitoutunut myös muihin soittokuntatyön asettamiin tehtäviin oman instrumenttinsa soiton lisäksi (Nurila 2004, 11). Sotilaallisuuden perustaidot opitaan suorittamalla asepalvelus mutta soittokunnan hallinnollisiin ja logistisiin tehtäviin perehtyminen tapahtuu suurimmaksi osaksi työssä oppimisen kautta (Nurila 2004, 13).

Soittokunnissa muita soittamisesta poikkeavia tehtäviä ovat muun muassa vääpelin, nuotistonhoitajan ja tiedottajan tehtävät. Kaartin soittokunnassa vääpelin ja nuotistonhoitajan tehtäviä hoitaa tehtäviin erikseen palkatut henkilöt mutta muissa ammattisoittokunnissa näitä tehtäviä hoitavat soittajat oman toimensa ohella. (Nurminen 2015.) Vääpeli vastaa muun muassa henkilökunnan tarvitsemista palveluista ja asioiden toimimisesta. Nuotistonhoitajan tehtävänä on vastata nuotistosta sekä nuottimateriaalien hankinnoista. Tiedottaja vastaa soittokunnan tiedottamisen järjestelyistä päällikön määräämällä tavalla. Tiedottamisessa apuna ovat soittokunnissa palvelustaan suorittavat mediavarusmiehet. (Olkkola 2015.)

Soittaja-aliupseerin eli perussotilassoittajan tehtävien lisäksi esimerkiksi Kaartin soittokunnassa on seuraavanlaisia tehtäviä: konserttimestari, vaski- ja puupuhallinsoolosoittajat, jokaisen soitinsektion äänenjohtajat ja varaäänentohtajat, erikoissoittaja, rumpukouluuttaja sekä valo- ja äänimestarit. Lisäksi Kaartissa on neljä apulaiskapellimestarina toimivaa soittajaa. (Nurminen 2015.) Konserttimestari lyhyesti sanottuna on soittajiston johtaja ja vastaa sektioiden osaamisesta sekä soitannollisesta laadusta. Soolosoittajat hoitavat teosten vaativat soolo-osuudet. Äänenjohtajat ja varaäänentohtajat vastaavat muun muassa oman soitinsektionsa yhteisestä soinnista ja soittotavasta. Erikoissoittaja voi tarvittaessa soittaa jotain muuta kuin omaa pääinstrumenttiaan. (Olkkola 2015.)

Sotilassoittajan niin kuin kaikkien kantahenkilökuntaan kuuluvien aliupseerien työhön sisältyy vuosittaiset ammunnat, kuntotestit, suunnistus sekä marssi (Nurminen 2015).

Ammuntoihin kuuluu rynnäkkökivääri- ja pistooliammuntaa. Ammunnat poikkeavat hieman armeijan peruskoulutuskaudella suoritettavista ammunnoista. Kuntotestit sisältävät Cooper-juoksutestin sekä lihaskuntotestit. Vuosittain suoritetaan myös joko jalka-, pyörä-, tai hiihtomarssi. (Pannula 2015.) Varsinaisia metsäleirejä sotilasmuusikon perustyöhön ei kuulu. Jotkut koulutuskokonaisuudet kuitenkin sisältävät myös maastoharjoituksia. (Nurminen 2015.)

Soittajien työpäivien ohjelma ilmoitetaan kerralla kolmen viikon jaksoissa. Kolmen viikon jakson työaika on 114,75 tuntia. Tämän ylittävstä työajasta maksetaan normaalin käytännön mukaan ylityökorvaus. Sotilassoittajille maksetaan myös ilta-, lauantai- ja sunnuntaikorvaukset. (Nurminen 2015.) Nurminen korostaa, että normaalia soittajan työpäivää on vaikea kuvailla, sillä työ on todella vaihtelevaa ja edellä mainitut kolmen viikon jaksotkin voivat olla keskenään hyvin erilaisia. Toisinaan on kiireisiä, konsertteja ja esiintymisiä sisältäviä viikkoja. Toisinaan taas viikko voi olla hyvin rauhallinen. Esimerkkinä kuitenkin esimerkiksi harjoitusperiodien aikana pyritään toteuttamaan seuraavanlaisia päiviä:

8.00–10.00 valmistelutehtävät (itsenäistä harjoittelua, sektioharjoituksia, soittimen huoltoa tai muuta sellaista)

10.00–14.00 yhteisharjoitukset (lounastauko 11.15–12.00)

14.00–16.00 valmistelutehtävät

(Nurminen 2015.)

6.2 Osaamisen kehittämistä

Uudelle virkaan valitulle soittajalle tehdään henkilökohtainen opintosuunnitelma, joka sisältää soittaja-aliupseereille kuuluvia kursseja sopivalla aikataululla suoritettavaksi. Suunnitelmaa laatiessa otetaan huomioon soittajan ikä, koulutustausta sekä tehtävän vaatimukset. Opintosuunnitelma takaa, että kaikkien puolustushaarojen eli maa-, meri-, ja ilmavoimien soittajat saavat yhdenmukaisen koulutuksen. Jos virkaan valittu henkilö ei ole suorittanut aliupseerikurssia tai musiikkialan perustutkintoa, hän suorittaa myös ne henkilökohtaisen opintosuunnitelman mukaan. Aliupseerikurssi ja muut opintosuunnitelmassa määrätyt kurssit on suoritettava, mutta aikataulusta voidaan neuvotella (Sotilasmusiikin toimialajohto, 2015).

Puolustusvoimat antaa soittajille täydennyskoulutusta ja saavuttaakseen tietyn tehtävätason täytyy tietyt kurssit suorittaa. Sotilasmusiikin koulutuksen suunnitelmaluonnoksen mukaan tehtävätasot jaetaan tällä hetkellä perustason, yleistason ja mestaritason ammattitehtäviin (Sotilasmusiikin toimialajohto 2015). Tämä suunnitelma on edellisen ylikapellimestarin johtaman työryhmän laatima ja nykyinen ylikapellimestari Jyrki Koskinen laatii tällä hetkellä asiantuntijoiden kanssa uutta hieman modifioitua suunnitelmaa (Olkkola 2015). Seuraavat koulutusmenetelmät eivät siis välttämättä kaikilta osin pidä paikkaansa enää vuonna 2016.

Sotilasmusiikon virkaan pyritään valitsemaan mahdollisimman osaavia ja pitkälle koulutettuja henkilöitä. Ylikapellimestari Jyrki Koskinen suunnittelee asiantuntijoiden kanssa parhaillaan, mihin suuntaan sotilasmusiikkikoulutusta lähdetään viemään esimerkiksi, vähennetäänkö työhön valittaville soittajille annettavaa koulutusta ja pyritään rekrytoimaan vielä pidemmälle siviilissä koulutettuja soittajia. Maantieteellisen sijainnin vuoksi joihinkin soittokuntiin on ollut vaikeuksia saada korkeasti koulutettuja soittajia. Silloin valitaan hakija, jolla selvästi on potentiaalia jatkokoulutukseen ja Puolustusvoimat huolehtii hänen kouluttamisestaan työhön tarvittavalle tasolle. (Olkkola 2015.)

Tällä hetkellä ensimmäinen täydennyskoulutus sotilasmusiikon virassa oleville on puolustushaara- eli PUHA-opintojen peruskurssi. Peruskurssiin kuuluu muun muassa osajaksot aliupseerina puolustusvoimissa, aliupseeri kouluttajana, ase- ja ampumakoulutus/perusammunnat sekä taistelutekniikka. Lisäksi peruskurssiin kuuluu sotilasmusiikkiopintoja. (Sotilasmusiikkialan toimialajohto 2015.) Sotilasmusiikkiopinnot sisältävät muun muassa sotilassoittokunnan hallintoa ja historiaa, esiintymisvalmennusta, työergonomiaa, marssisoiton ja kuviomarssin perusteet, nuotintamista sekä intonaatiokoulutusta (Maanpuolustuskorkeakoulu 2015). Osa koulutuksista pyritään järjestämään yhdessä Varusmiessoittokunnan aliupseerikurssin kanssa (Tenhu 2015). Perustason ammattitehtäviä on soittaja-aliupseeri eli sotilassoittaja sekä varaäänenjohtaja (Sotilasmusiikkialan toimialajohto 2015).

Seuraava suoritettava kurssi on yleiskurssin PUHA-opinnot. Yleiskurssiin kuuluu henkilökohtaisen opintosuunnitelman mukaan suunniteltuja puolustushaara- ja sotilasmusiikkiopintoja. (Sotilasmusiikkialan toimialajohto 2015.) Sotilasmusiikkiopinnot sisältävät muun muassa äänenjohtajakoulutusta, puhallinorkesterin johtamista sekä impro-

visoinnin perusteita. Yleiskurssin tarkoituksena onkin antaa aliupseereille valmiuksia toimia sektionsa äänenjohtajana. (Maanpuolustuskorkeakoulu 2015.) Yleiskurssiin kuuluu myös B-kurssin suorittaminen pääinstrumentilla, mikäli sitä ei ole aikaisemmin suorittanut. Yleistason ammattitehtäviä on äänenjohtaja, erikoissoittaja, soolosoittaja ja tiedottaja. Mestaritason tehtäviä on konserttimestari sekä yksikön vääpeli. Mestaritason tehtäviin valitaan ja koulutetaan henkilö, jolla on riittävän monipuolinen kokemus soittaja-aliupseerin työstä. Valitulle henkilölle annetaan riittävä hallinnollinen ja taiteellinen koulutus. (Sotilasmusiikkialan toimialajohto 2015.)

7. KOULUTUS SOTILASKAPELLIMESTARIKSI

Soittajan tehtävät ovat soittokunnissa nykyään pääsääntöisesti aliupseerintehtäviä. Sotilaskapellimestarin tehtävät ovat kuitenkin aina upseerin tehtäviä. Haikala (2015) kertoo, että sotilaskapellimestariksi hakeutuvia koskee samat edellä mainitut kelpoisuusehdot (pois lukien Cooper-testi) kuin aliupseerin virkaa hakeviakin. Lisäksi sotilaskapellimestarilta vaaditaan aina suoritettu sotilaskapellimestarikoulutus sekä reserviupseerikoulun tai Maanpuolustuskorkeakoulun sotilasjohtamisen kurssin suorittaminen ennen pääsykokeita tai opiskelujen aikana. Hakijoille pidetään johtajatestit, joissa testataan hakijan soveltuvuus erikoisupseereiksi ja johtajaksi. (Haikala 2015.)

Sotilaskapellimestarikoulutusta annetaan Sibelius-Akatemiassa. Sotilaskapellimestariksi haluavien täytyy ensin tulla hyväksytyiksi puhallinkapellimestarikoulutukseen, jonka jälkeen on mahdollista hakeutua sotilaskapellimestarilinjalle. (Haikala 2015.) Puhallinkapellimestarikoulutuksen valintakokeisiin päästäkseen tulee Sibelius-Akatemian lähettää DVD-näyte omasta johtamisesta. Näytteiden perusteella osa hakijoista kutsutaan pääsykokeisiin. Pääsykokeet sisältävät pääinstrumentin kokeen, teoria- ja säveltapailukokeet, haastattelun sekä lopuksi johtamistaidon kokeen. (Taideyliopisto 2015.)

Sotilaskapellimestarilinjan opinnot koostuvat Sibelius-Akatemian opinnoista, sotilasmusiikkialan itsensä järjestämistä erikoistumisopinnoista sekä Maanpuolustuskorkeakoulun vapaavalintaisista johtajaopinnoista. Sotilaskapellimestarin tutkinto muodostuu siis kapellimestariopinnoista sekä soittokunnan päällikönopinnoista. (Haikala 2015.) Opintojen tavoitteena on saavuttaa sotilaskapellimestarin tehtävässä vaadittava musiikillinen ja seremoniallinen osaaminen. Lisäksi opinnot antavat sotilassoittokunnan päällikönä toimimiseen tarvittavia taitoja kuten hallinnollista ja henkilöstön johtamiseen tarvittavaa osaamista. (Maanpuolustuskorkeakoulu 2015.)

Haikala tuo esille, että nykyisissä soittokunnissa on kaksi kapellimestaria. Toinen on päällikkökapellimestari ja toimii siis samalla soittokunnan päällikönä. Hän vastaa soittokunnan hallinnosta ja taloudesta sekä tietysti toimii myös soittokunnan kapellimestarina. Päällikkökapellimestarin tehtäväkuvauksen mukaan työstä 30 % on musiikillista työtä ja 70 % hallinnollista työtä. Soittokunnan varsinaisella kapellimestarilla musiikin ja hallinnon suhde on toisinpäin. Hänen tärkein tehtävänsä on siis vastata soittokunnan

musiikillisesta ja taiteellisesta toiminnasta. Haikala huomauttaa että molempiin toimiin vaaditaan kuitenkin sama koulutus. Sotilaskapellimestarit ovat siis soittokunnan hallinnollisia, taloudellisia, henkilöstöllisiä sekä taiteellisia johtajia. Näiden kaikkien osa-alueiden hallitseminen ja yhteensovittaminen on toisinaan erittäin haastavaa. (Haikala 2015.)

8. POHDINTA

Sotilasmusiikkialan haasteena on ollut saada sopivia soittajia avoimna oleviin virkoihin. Joihinkin, esimerkiksi klarinetin, soittajan tehtäviin ei ole saatu välillä yhtäkään hakijaa. Syyt ovat varmasti moninaiset. Yksi tekijä, joka puhuttaa sotilassoittajaksi hakeutumisessa, on fyysiset kuntovaatimukset. Jää nähtäväksi, tulevatko parin vuoden päästä voimaan astuvat tehtäväkohtaiset kunterajat muuttamaan sotilassoittajien kuntovaatimuksia.

Musiikkialan naisistumisella on varmasti myös vaikutusta sotilasmuusikkojen rekrytointiongelmiin. Sotilassoittajilta vaadittava asepalveluksen suorittaminen voi olla naisille kynnyskysymys. Monien mielestä asepalveluksen poistaminen kelpoisuusehdoista voisi helpottaa tilannetta. Tällöin ongelmaksi voisi kuitenkin muodostua rekrytoitavien kouluttaminen ja totuttaminen soittokuntatyöskentelyyn sekä armeijan yleisiin käytänteisiin. Naishakijoiden määrä Puolustusvoimien Varusmiessoittokuntaan on noussut runsaasti aivan viime aikoina. Naismuusikoiden keskuudessa on siis myös niitä, jotka ovat valmiita suorittamaan asepalveluksen mahdollisen työpaikan vuoksi.

Avoimia soittajan virkoja voi hakea, vaikkei asepalvelusta olisi vielä suorittanut. Jos asepalveluksen käymätön hakija voittaa koesoiton, hänet määrätään suorittamaan asepalvelus todennäköisesti varusmiessoittajana kyseisessä soittokunnassa. Voin suositella Varusmiessoittokunnan suorittamista myös jo kolmenkymmenen vuoden ikärajaa lähestyville naisille ja miehille. Soittokunnan pyrkimyksenä ajattelin olevan, että kaikki soittajat saavat tasonsa mukaisia haasteita. Pidemmällä oleville ammattiopiskelijoille voidaan tarjota esimerkiksi solistitehtäviä. Uudistettu aliupseerikurssikin tarjoaa varmasti kaiken tasoisille soittajille nyt myös musiikillisia haasteita.

Puolustusvoimien varusmiessoittokunta tekee hienoa työtä uusien sotilasmuusikoiden kouluttamisessa. Varusmiessoittokunnan suosio on ollut nousussa vuosi vuodelta. Vuosi Varusmiessoittokunnassa on nuorille soittajille erinomainen mahdollisuus saada sellaisia kokemuksia, mitä muualta ei saa. Uudistettu aliupseerikurssi lisää toivottavasti tulevia sotilasmuusikoita sekä helpottaa tulevaisuudessa hämmöttävää sotilaskapellimestaripulaa innoittamalla kapellimestarioppilaita hakeutumaan sotilaskapellimestarikoulutukseen.

Jos Varusmiessoittokunnan suosio tulevaisuudessa vielä kovin kasvaa, valintalautakunnan tulisi mielestäni miettiä tarkoin soittajavalintoja. Hakijoista tulisi löytää erityisesti potentiaaliset tulevat sotilasmuusikot. Palvelusajasta Varusmiessoittokunnassa on toki jokaiselle muusikolle henkilökohtaisestikin suuri hyöty. Resurssien täyden hyödyntämisen vuoksi soittajavalinnoissa tulisi kuitenkin miettiä, hyötyykö valituista mahdollisesti myös sotilasmusiikkiala – tulevina sotilassoittajina.

Ongelmana lähes ainoassa sotilassoittajien koulutuskanavassa eli Puolustusvoimien varusmiessoittokunnassa on koulutettavien hidas siirtyminen ammattisoittokuntiin. Varusmiessoittokuntalaiset ovat melko nuoria ja usein mahdollisten muusikon ammatitopintojensa alkuvaiheilla. Varusmiespalveluksen jälkeen he jatkavat opintojaan todennäköisesti vielä monia vuosia. Ammattisoittokuntiin haluavat Varusmiessoittokunnassa koulutetut sotilassoittajat eivät siis useinkaan hae työtehtäviä heti varusmiespalveluksensa jälkeen. Myös Varusmiessoittokunnan koulutuksessa tehtävät muutokset näkyvät vasta vuosien päästä.

Sotilassoittajan työ sekä viran kelpoisuusehdot ovat erilaiset kuin esimerkiksi sinfoniaorkesterimuusikon, mikä ei kuitenkaan tarkoita, että työ sotilassoittokunnassa olisi huonompaa kuin sinfoniaorkesterissa. Soittajan työ voi olla hyvinkin monipuolista ja vaihtelevaa. Sotilasmusiikin tarkoitus ja tehtävä kuitenkin hakee yhä paikkaansa. Toivottavasti sotilasmusiikki ja soittokunnat löytävät paikkansa Suomen musiikkikentällä sekä luovat hyvää kuvaa Puolustusvoimista myös muusikon työnantajana. Näin saataisiin myös nuoret soittajat kiinnostumaan soittokuntatyöstä. Siihen suuntaan ollaan selvästi menossa ainakin, jos katsotaan Varusmiessoittokunnan viime vuosien huikeita hakijamääriä.

Opinnäytetyön tekeminen oli erittäin mielenkiintoista ja opin itsekin paljon uutta sotilasmusiikkialasta. Ongelmia tuotti aluksi kirjallisten lähteiden vähäinen määrä mutta sain haastatteluilla mielestäni riittävästi tietoa. Sotilasmusiikkialasta riittäisi tutkittavaa vielä runsaasti. Yksi mielenkiintoinen aihe, josta aluksi ajattelin itse tehdä opinnäytetyön, olisi tutkia musiikinopiskelijoiden ajatuksia ja mielipiteitä sotilassoittokunnista ja sotilassoittajan työstä. Mikä on nykyisten musiikinopiskelijoiden yleinen kuva sotilasmusiikkialasta? Onko se negatiivinen vai positiivinen? Tällaisella tutkimuksella saataisiin arvokasta tietoa, jolla voitaisiin mahdollisesti kehittää koko sotilasmusiikkialaa.

LÄHTEET

- Haikala, T. Musiikkikapteeni, Kapellimestari. 2015. Haastattelu opinnäytetyöhön. Sähköpostiviesti. tero.haikala@mil.fi Luettu 23.10.2015.
- Kaya, D. 2015. Muutoksen tuulet. Ruotuväki Sotilasmusiikki 2015, 4.
- Koskinen, J. 2015. Asento 2015! Ruotuväki Sotilasmusiikki 2015, 3.
- Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta 194/1995
- Maanpuolustuskorkeakoulu. 2015. Puolustusvoimien toimialakohtainen täydennyskoulutuskalenteri. Tampere: Juvenes Print.
- Maavoimien esikunta. 2010. Hakeminen. Päivitetty 4.2.2015. www.puolustusvoimat.fi Luettu 1.11.2015.
- Nurila, J. 2004. Sotilasmusiikkialan rekrytointi. Hämeen rykmentti. Jatkokurssi 4. Opinnäytetyö.
- Nurminen, T. 2015. Kaartin soittokunnan konserttimestari. Haastattelu opinnäytetyöhön. Sähköpostiviesti. tommi.nurminen@gmail.com Luettu 15.1.2015.
- Olkkola, K. Yliluutnantti. 2015. Haastattelu opinnäytetyöhön. Sähköpostiviesti. kimmo.olkkola@mil.fi Luettu 29.9.2015.
- Pannula, P. 2015. Kersantti, Sotilassoittaja. Puhelinhaastattelu 20.2. ja 23.2.2015. Haastattelija Paarma, A.
- Pohjoisaho, S. Ylikersantti, Varusmiessoittokunnan äänenjohtaja. 2015. Puhelinhaastattelu 20.10.2015. Haastattelija Paarma, A.
- Puolustusvoimien varusmiessoittokunta 2010a. Puolustusvoimien varusmiessoittokunnan kokoonpanot. Päivitetty 8.9.2015. www.puolustusvoimat.fi/varusmiessoittokunta Luettu 19.10.2015
- Puolustusvoimien varusmiessoittokunta 2010b. Puolustusvoimien varusmiessoittokunta. Päivitetty 1.10.2015. www.puolustusvoimat.fi/varusmiessoittokunta Luettu 19.10.2015
- Pääesikunnan henkilöstöosasto. 2011. Usein kysyttyä. Päivitetty 7.8.2015. Luettu 1.10.2015.
<http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/SU+Puolustusvoimat.fi/Puolustusvoimat.fi/Puolustusvoimat/Tyonhakijoille/Usein+kysyttya/Usein+kysyttya>
- Pääesikunnan viestintäosasto. 2008. Sotilasmusiikki kuuluu kaikille. Päivitetty 4.6.2015. Luettu 1.1.2015. www.puolustusvoimat.fi
- Rönkkö, K. 2015. Elämän kokoinen ase – sotilasmusiikin mahdollisuudet. Ruotuväki Sotilasmusiikki 2015, 5–7.

Rönkkö, K. 2015. Sotilasmusiikki kuuluu kaikille tulevaisuudessakin. Ruotuväki Sotilasmusiikki 2012, 3.

Seppälä, E. 2011. Suuremmat soittokunnat ja korkeakoulutettuja muusikoita. Ammat-
tisotilas 6(2), 12-13.

Seppälä, E. 2012. Sotilassoittokunnat osana puolustusvoimauudistusta. Ruotuväki Sotilasmusiikki 2012, 4.

Sibelius-Akatemia 2015. Valintaopas 2016. Luettu 24.11.2015.

<http://www5.siba.fi/documents/10157/2450057/Kandiopas2015.pdf/faf99d9b-98dd-4ba7-845e-e9cc30b4304d>

Sotilasmusiikin toimialajohto. 2015. Suunnitelmaluonnos sotilasmusiikkialan koulutuksesta.

Sotilasmusiikkikoulu. 2010. Perinteet. Päivitetty 7.10.2013. Luettu 12.10.2015.
www.puolustusvoimat.fi

Sotilassoittajat. 2010. Päivitetty 15.10.2015. www.puolustusvoimat.fi Luettu 18.10.2015

Suihkonen, R. 2015. Puolustusvoimat kiristää sotilaiden kuntovaatimuksia – "Huomat-
tava osa ei täytä niitä". Päivitetty 29.8.2015. Luettu 3.1.2016.
<http://www.ksml.fi/uutiset/kotimaa/puolustusvoimat-kiristaa-sotilaiden-kuntovaatimuksia/2116296>

Tenhu, T. Kapteeni, Varusmiessoittokunnan varapäällikkö. 2015. Puhelinhaastattelu 19.11.2015. Haastattelija Paarma, A.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2015. Aliupseeri. Luettu 11.10.2015.
http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/105_ammatti

Virtanen, S. 2015. Sotilasmusiikissa on vetovoimaa. Ruotuväki Sotilasmusiikki 2016, 8.

Virkamieslaki 19.8.1994/750.

Vuolio, J. 2006. Soi raikuen torvet ja rummut–Suomen sotilasmusiikin perinteitä sa-
noin, kuvin ja sävelin. Porvoo: Bookwell Oy.

Vänskä, O. 2012. Sotilasmusiikki soikoon jatkossakin– kekseliäisyyttä, ikonisuutta ja yhteisöllisyyttä. Ruotuväki Sotilasmusiikki 2012, 12–13.

LIITTEET

Liite 1. Kysely

Kysely Varusmiessoittokuntaan hakeville naisille, kevät 2015

Teen osana opinnäytetyötäni kyselyn Puolustusvoimien Varusmiessoittokuntaan saapumiserään 1/16 hakeutuville naisille. Kyselystä saaduilla tiedoilla pyritään kehittämään ja helpottamaan naisten soittokuntaan hakeutumista, joten palautetta saa antaa ihan rohkeasti. Kysely tehdään nimettömänä ja käsittelen vastauksia opinnäytetyössäni niin, ettei vastaajia voida tunnistaa. Jos vastustila ei riitä, voit jatkaa kääntöpuolelle.

Kiitos vastauksista! ☺

Reservin korpraali Paarma Anni

Musiikkipedagogi, Tampereen ammattikorkeakoulu

1. Millä instrumentilla haet Varusmiessoittokuntaan?

- Puupuhallin
- Vaskipuhallin
- Lyömäsoittimet
- Jousisoitin
- Bändisoitin / laulu
- Media / äänitekniikka

2. Mistä löysit tietoa Varusmiessoittokunnasta? (voit valita useamman kohdan)

- Puolustusvoimien nettisivuilta
- Varusmiessoittokunnan facebook –sivuilta
- Varusmiessoittokunnan Youtube –videoista
- Kaverilta
- Soitonopettajalta
- Esitelehtisestä
- Muualta, mistä? _____

3. Oliko tietoa tarpeeksi saatavilla?

- Kyllä
- Ei

Jos vastasit ei; mistä asioista olisit halunnut saada enemmän tietoa?

4. Oliko tieto helposti löydettävissä?

- Kyllä
- Ei

Jos vastasit ei; miten tiedon löytymistä voisi mahdollisesti kehittää?

5. Oliko hakuprosessissa jotain epäselvää? (esim. Lomakkeet ja niiden palauttaminen, kutsunnat jne.)

6. Oliko pääsykoepäivän järjestelyissä parannettavaa?

- Kyllä, Mitä?

- Ei

7. Mikä sai sinut hakeutumaan soittokuntaan?

10. Kuinka paljon motivaatioosi hakeutua Varusmiessoittokuntaan vaikutti:

(valitse tilannettasi parhaiten kuvaava numero)

- Vuoden aikana annettava maanpuolustuskoulutus?
Ei lainkaan 0 1 2 3 4 5 Vain tämä
- Vuoden aikana annettava musiikillinen koulutus?
Ei lainkaan 0 1 2 3 4 5 Vain tämä

8. Aiotko suorittaa asepalveluksen jossain muualla, jos et tule valituksi Varusmiessoittokuntaan?

- Kyllä
- Ei
- Ehkä

9. Oletko kiinnostunut työskentelemään sotilassoittajana tulevaisuudessa?

- Kyllä
- En
- Ehkä

10. Mitä hyötyä toivot Varusmiessoittokunnan käymisestä olevan tulevaisuudessa?

11. Vapaa palaute
